

KIRJALLINEN KYSYMYS 357/2002 vp

Parisuhteensa rekisteröineiden tasavertainen kohtelu

Eduskunnan puhemiehelle

Laki rekisteröidystä parisuhteesta tuli voimaan vuoden 2002 maaliskuussa. Laissa todetaan yksiselitteisesti, että parisuhteen rekisteröinnillä on samat oikeusvaikutukset kuin avioliiton solmimisella. Vielä todetaan erikseen, että laissa tai asetuksessa olevaa aviopuolisoa koskevaa säännöstä sovelletaan myös rekisteröityyn parisuhteeseen. Näistä yleissäännöistä on tehty vain kaksi poikkeamaa, joista ensimmäinen koskee isyyden toteamista ja toinen lapseksi ottamista. Koko laki perustuu ajatukseen, että parisuhteensa rekisteröineitä kohdellaan mainittuja poikkeuksia lukuun ottamatta samalla tavoin kuin aviopareja. Lailla rekisteröidystä parisuhteesta pyrittiin sekä poistamaan lainsäädännöstä johtuvaa syrjintää että vaikuttamaan yhteiskunnan asenteisiin ja käytäntöihin myös nykyistä laajemmin.

Tasavertainen kohtelu ei kuitenkaan ole toteutunut. Yhteiskunnan eri tahoilta kuuluu viestejä siitä, kuinka parisuhteensa virallistaneita kumppaneita kohdellaan eri tavoin kuin aviopareja. Työnantajien puolella on ollut vaihtelevia tulkintoja siitä, koskeeko esimerkiksi palkallinen hääpäivävapaa tai hautajaispäivävapaa rekisteröity-

jä parisuhteita. Tullilaitoksessa ollaan epätietoisia, onko parisuhteensa rekisteröinyt henkilö oikeutettu vastaavansuuruiseen tullittomaan häälahjaan kuin mihin avioliiton solmiminen oikeuttaa. Kirkolliskokoukselle on tehty aloite, jolla pyritään kieltämään kirkon työntekijöiden oikeus parisuhteensa rekisteröintiin. Näiden esimerkkien valossa näyttää siltä, että jos lesbo- ja homoparien tilanne voidaan tulkita heille epäedullisesti, näin myös tehdään.

On selvää, ettei tasavertaisuuden vaatimus rajoitu vain perhelainsäädäntöön tai perhesidonnaiseen lainsäädäntöön. Perustuslain syrjintäkielto kattaa koko yhteiskunnallisen toiminnan ja sisältää esimerkiksi työnantajan velvollisuuden kohdella työntekijöitään tasavertaisesti.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitämme kunnioittavasti valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Miten hallitus takaa parisuhteensa rekisteröineiden tasavertaisen kohtelun yhteiskunnan eri aloilla, esimerkiksi työpaikoilla ja valtion virastoissa?

Helsingissä 18 päivänä huhtikuuta 2002

Kirsi Ojansuu /vihr
Irina Krohn /vihr
Tuija Brax /vihr

Anni Sinnemäki /vihr
Erkki Pulliainen /vihr
Rauha-Maria Mertjärvi /vihr

KK 357/2002 vp — Kirsi Ojansuu /vihr ym.

Janina Andersson /vihr
Merikukka Forsius /vihr
Annika Lapintie /vas
Susanna Huovinen /sd

Tuula Haatainen /sd
Heli Paasio /sd
Erkki Kanerva /sd

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainituksa tarkoituksessa Te, Rouva puhemies, olette toimittanut valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi kansanedustaja Kirsi Ojansuun /vihr ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 357/2002 vp:

Miten hallitus takaa parisuhteensa rekisteröineiden tasavertaisen kohtelun yhteiskunnan eri aloilla, esimerkiksi työpaikoilla ja valtion virastoissa?

Vastauksena kysymykseen esitän kunnioittavasti seuraavaa:

Tasa-arvotyö perustuu yhtäläisiin lähtökohtiin siitä riippumatta, mistä ihmisryhmästä on kulloinkin kysymys. Näitä ovat huolehtiminen siitä, ettei lakeihin tai muihin säädöksiin sisälly erottelua, jotka asettavat ihmiset perusteettomasti toisistaan poikkeavaan asemaan. Niihin kuuluu myös koulutus- ja valistustyö, jolla levitetään tietoa perus- ja ihmisoikeuksista sekä edistetään suvaitsevuuteen perustuvia asenteita. Arkielämän käytännöissä ja työelämässä esiintyvää syrjintää voidaan vastustaa myös sisällyttämällä lainsäädäntöön syrjintäkieltoja ja tehostamalla niiden noudattamista rikoslainsäädännön keinoin.

Kaikkia edellä mainittuja keinoja on viime vuosina käytetty. Rekisteröityä parisuhdetta koskevan lain säätäminen oli merkittävä yhdenvertaisuutta toteuttava uudistus, jolla välittömän oikeudellisen merkityksensä ohella tulee olemaan myös yleisiä asenteita muuttavaa vaikutusta. Esimerkkinä muista toimenpiteistä voidaan mainita lukuisiin työoikeudellisiin lakeihin viime vuosina otetut syrjintäkiellot. Työsopimuslain (55/2001) 2 §:n mukaan työnantaja ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa työnteki-

jöitä eri asemaan iän, terveydentilan, kansallisen tai etnisen alkuperän, sukupuolisen suuntautuneisuuden, kielen, uskonnon, mielipiteen, perhe-suhteiden, ammattiyhdistystoiminnan, poliittisen toiminnan tai muun näihin verrattavan seikan vuoksi. Samankaltainen säännös on myös valtion virkamieslain (750/1994) 11 §:ssä ja kunnallisen viranhaltijan palvelussuhdeturvasta annetun lain (484/1996) 2 §:ssä. Näiden kieltojen rikkominen on rikoslain 47 luvun 3 §:n nojalla yleensä rangaistavaa työsyryntänä. Syrjintää koskeva rangaistussäännös on lisäksi rikoslain 11 luvun 9 §:ssä.

Kysymyksen perusteluissa mainitaan esimerkkinä parisuhteensa rekisteröineiden tasavertaisen kohtelun ongelmista työ- tai virkasuhteen ehtoja koskevien sopimusten tulkinta ja evankelisluterilaisen kirkon kirkolliskokoukselle tehty aloite, jolla pyritään kieltämään kirkon työntekijöiltä oikeus parisuhteen rekisteröintiin. Ensiksi mainitun kysymyksen osalta viittaa vastaukseen, jonka olen muutamia viikkoja sitten antanut kansanedustaja Annika Lapintien kirjalliseen kysymykseen (KK 259/2002 vp). Kuten siinä totean, on aihetta olettaa, että työmarkkinoiden osapuolet omin toimenpitein muuttavat työ- tai virkaehtosopimusten ehdot sellaisiksi, ettei aviopareja ja rekisteröityjä pareja perusteettomasti aseteta toisistaan poikkeavaan asemaan. Lainsäädännön muuttuminen voidaan ottaa huomioon kesken sopimuskaudenkin neuvottelemalla sopimusosapuolten kesken yhteisestä tulkinnasta.

Kysymys kirkon suhtautumisesta parisuhteen rekisteröintiin on osittain kirkon opetukseen liittyvä kysymys. Tältä osin asian pohtiminen kuuluu kirkolle itselleen. Kuten eduskunnan perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL

57/2001 vp todennut, uskonnolliseen yhdistymisvapauteen sisältyy tietynasteinen sisäinen autonomia. Tämän sisäisen autonomian puitteissa pyysyttäessä uskontunnustukseen liittyvät ja opilliset näkökohdat voivat oikeuttaa ihmisten asettamisen toisistaan poikkeavaan asemaan tavalla, joka on perustuslain 6 §:n 2 momentin kannalta hyväksyttävissä. Toisaalta on selvää, että muissa kysymyksissä yleinen laki sitoo myös kirkon elä-

mää ja käytäntöjä. Missä autonomian rajat kulkevat, on vaikea kysymys, johon ei ole yleistä vastausta. On perusteltua, että kirkko voi ensin rauhassa pohtia asiaa omassa keskuudessaan. Jos tällöin päädyttäisiin ehdottamaan kirkkolain muuttamista, eduskunta voi viime kädessä huolehtia siitä, ettei lakiin tule säännöksiä, jotka sisältäisivät perustuslaissa tai ihmisoikeussopimuksissa kiellettyä syrjintää.

Helsingissä 8 päivänä toukokuuta 2002

Oikeusministeri Johannes Koskinen

Till riksdagens talman

I det syfte 27 § riksdagens arbetsordning anger har Ni, Fru talman, till behöriga medlem av statsrådet översänt följande av riksdagsledamot Kirsi Ojansuu /gröna m.fl. undertecknade skriftliga spörsmål SS 357/2002 rd:

Hur säkerställer regeringen att personer i registrerat partnerskap behandlas jämlikt inom olika samhällsområden, till exempel på arbetsplatser och vid statens ämbetsverk?

Som svar på detta spörsmål får jag vördsamt anföra följande:

Arbetet för att främja jämlikheten grundar sig på enhetliga utgångspunkter oberoende av vilken grupp av människor det är fråga om i ett visst sammanhang. Till dessa utgångspunkter hör att se till att det i lagar och andra författningar inte ingår bestämmelser som grundlöst ger människor olika ställning. Till dem hör också utbildnings- och upplysningsarbetet genom vilket man sprider information om grundläggande och mänskliga rättigheter samt främjar attityder som grundar sig på tolerans. Diskriminering i vardagen och arbetslivet kan motarbetas också genom att ta in förbud mot diskriminering i lagstiftningen och genom att med straffrättsliga medel se till att dessa förbud iakttas.

Alla ovan nämnda medel har använts under de senaste åren. Stiftandet av lagen om registrerat partnerskap var en betydelsefull reform med tanke på jämställdheten och den kommer förutom direkta rättsliga verkningar också att ha en allmän attitydförändrande verkan. Exempel på andra åtgärder är att ett förbud mot diskriminering tagits in i flera arbetsrättsliga lagar under de senaste åren. Enligt 2 kap. 2 § arbetsavtalslagen

(55/2001) får arbetsgivaren inte utan godtagbart skäl särbehandla arbetstagare på grund av ålder, hälsotillstånd, nationellt eller etiskt ursprung, sexuell inriktning, språk, religion, åsikt, familjeförhållanden, fackföreningsverksamhet, politisk verksamhet eller någon annan därmed jämförbar omständighet. En liknande bestämmelse finns också i 11 § statstjänstemannalagen (750/1994) och 2 § lagen om kommunala tjänsteinnehavares anställningstrygghet (484/1996). Att bryta mot dessa förbud är straffbart som diskriminering i arbetslivet med stöd av 47 kap. 3 § strafflagen. Dessutom finns i 11 kap. 9 § strafflagen en straffbestämmelse om diskriminering.

Som exempel på särbehandlingsproblem när det gäller personer i registrerat partnerskap nämns i spörsmålets motivering tolkningen av de avtal som gäller villkoren i arbets- och tjänsteförhållanden och ett till den evangelisk-lutherska kyrkans kyrkomöte lämnat förslag som syftar till att förvägra kyrkans arbetstagare rätten att registrera partnerskap. När det gäller den första frågan hänvisar jag till svaret på riksdagsledamot Annika Lapinties skriftliga spörsmål (SS 259/2002 rd) för några veckor sedan. Såsom där konstateras är det befogat att anta att arbetsmarknadsparterna genom egna åtgärder ändrar villkoren i kollektiv- och tjänstekollektivavtalen så att makar och registrerade partners inte ogrundat ges sinsemellan avvikande ställning. Ändringen i lagstiftningen kan beaktas också under avtalsperioden genom förhandlingar mellan avtalsparterna om gemensam tolkning av avtalen.

Frågan om kyrkans inställning till registrering av partnerskap är delvis en med kyrkans läror förknippad fråga som kyrkan själv måste begrunda. Såsom riksdagens grundlagsutskott konstaterade i sitt utlåtande GrUU 57/2001 rd hör det en

viss inre autonomi till den religiösa föreningsfriheten. Inom ramen för denna inre autonomi kan synpunkter som anknyter till trosbekännelsen och lärorna tillåta att människor ges olika ställning på ett sätt som är godtagbart med tanke på 6 § 2 mom. grundlagen. Frågan om autonomins gränser är komplicerad och kan inte besvaras all-

mänt. Kyrkan måste tillåtas begrunda frågan i fred. Om man inom kyrkan stannar för att föreslå en ändring i kyrkolagen, kan riksdagen i sista hand se till att det inte i lagen tas in sådana bestämmelser om särbehandling som grundlagen och konventionerna om mänskliga rättigheter förbjuder.

Helsingfors den 8 maj 2002

Justitieminister Johannes Koskinen